

de reüll

per Llorenç Capdevila

L'ANY DE LA RATA

Poques bèsties desperten tanta animadversió com les rates quan, d'altra banda, poques bèsties hi ha que ens siguin tan properes, que convivim amb nosaltres tan íntimament, sovint a la mateixa casa. Fa uns anys, l'escriptor polonès Andrzej Zaniewski va crear un relat angoixant protagonitzat per una d'aquestes bestioles que en realitat, en forma de metàfora, mostrava el pitjor de la raça humana.

Darrerament, en canvi, i coincidint amb la proximitat de l'any nou xinès (precisament el de la rata, inaugurat a principis de febrer), el món de l'art s'ha escarrassat a fer-nos una mica més simpàtics aquests rosegadors. Primer va arribar *Ratatouille*, una interessant pel·lícula de dibuixos animats protagonitzada per una rata de sofisticats gustos culinàries, enemiga de menjar qualsevol cosa i capaç de les creacions gastronòmiques més excel·lents. Des del gènere, a més, podem llegir la traducció catalana de *Firmin* (ed. Columna), de Sam Savage, la faula d'un rosegador enamorat dels llibres i del cinema clàssic. Es tracta d'un relat carregat d'ironia que agradarà sobretot aquells que estimin la lectura. Firmin, la bestiola protagonista, és un personatge trist, melancòlic, incomprès i extremadament sensible –més humà que molts humans–, que viu immers en una soledat cruel i irreversible i fuig de la realitat a través de la imaginació.

Rere l'aparença d'un relat fàcil, sense massa pretensions, Firmin amaga també

una metàfora, la de l'experiència lectora, de com aquesta experiència marca la vida, canvia el lector, li esmola el criteri i li fa veure el món des d'una perspectiva diferent. No és que sigui un plantejament excessivament original, però el cert és que, més enllà de satisfer una necessitat bàsica de tot amant de la literatura (al lector li cal saber, de tant en tant, que no està sol al món), el to fa la novella entranyable. La llista de situacions i personatges interessants o divertits que inclou el llibre és molt llarga: un escriptor fracassat de novel·les de ciència-ficció en els textos del qual la humanitat és sempre anihilada; la sessió contínua

del cinema Rialto, on a partir de mitjanit passen pel·lícules pornogràfiques; l'anàlisi frenològica que, a partir de la forma del crani, fa la rata del llibreter amb el qual conviu; el paper higiènic amb el mateix gust que els llibres d'una autora de manuals d'urbanitat...

La història d'en Firmin és la història de l'experiència artística, més la del consumidor d'art que no pas la del creador. L'art –de qualsevol mena: música, pintura, literatura– ens proposa experiències noves i emocionants, ens fa viatjar més enllà de la realitat per transportar-nos a una altra realitat que, ves per on, ens acosta molt més a la pròpia naturalesa.

JO AGUESTA LA SABEVA

M'ha passat diverses vegades que descobrixo amb sorpresa una paraula que reapareix al meu cervell, una paraula de la qual en sé el significat però que s'havia amagat sota una patina cada cop més gruixuda de pols. Una paraula que jo conec, però que els meus descendents ja no entendran perquè no surt mai de la meua boca. Sort, ara, que amb tanta pluja he recuperat de nou les esboixigues!

Així és com evoluciona el llenguatge, una forma viva tan lligada a la manera de fer de qui l'usa que no admet cadenes ni ancoratges. Però, quin és aquest fer? Hem hagut de treballar molt per recuperar el català, particularment l'escrit. S'ha fet un esforç tan gran en l'àmbit normatiu que amb l'embranchida hem anat matant el que el fa més ric. On es troba la lluita per les variants dialectals? Per les paraules que es perden, per les pronúncies particulars de cada indret, per les conjugacions de verbs tan irregulars que al Pallars prenen una forma i al Segrià una altra? I no estic parlant d'aquell lèxic lligat a unes formes de vida que desapareixen, sinó a aquell que encara avui té plena vigència. Per què he d'escriure *despullat* quan puc escriure *descurt* o he de pronunciar *sabia* quan ho *sabeva*?

Les variants dialectals s'estan morint, però no per la mort d'un forma de vida, sinó perquè les hem arraconat i coartat. No n'hi ha prou amb un *Caçador de paraules*, ni molt menys, per descomptat, amb un Cartanyà. Cal, senzillament, que

les persones de cada territori tinguin la llibertat de parlar-lo amb normalitat i escriure el lèxic que coneixen encara que no surti al diccionari (bàsicament, perquè és incomplet). L'ús del català ha madurat prou perquè avui tothom, parli com parli, sàpiga com s'ha descriure. Però el llenguatge és més ric si admet més lèxic i si cadascú pot emprar les variants que ha après dels seus pares i padrins. És clar que calen unes normes, que el llenguatge no pot ser una disbaixa de pronúncies i conjugacions verbals, que tothom ha de saber quin és el català normatiu. **Però això no vol dir que la norma hagi d'ocupar el lloc de la variant. Que se li giri l'esquena a les escoles, als mitjans de comunicació, a les publicacions; fins i tot, sense adonar-nos-en, li girem l'esquena als mateixos parlants, quan parlem en públic.** Llavors canviem de registre, tendim a estandarditzar i usar un català que no és el nostre.

Al Pallars han sorgit iniciatives com el projecte Aixalda, que fa recerca sobre el pallarès, o la col·lecció de contes infantils *Cambuleta*, que acaba d'incorporar un nou número després d'esgotar el primer. Perquè no pot ser que cada territori defensi el seu patrimoni, el doni a conèixer i s'exclougui la llengua com si no en formés part. Calen, com aquestes, més iniciatives i que s'entengui que el català normatiu no és més que això, una norma amb moltes moltes excepcions.

mOntanyanes
per Eva Tarragona